

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Інститут історії, етнології і права

Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КАБІНЕТУ ГОРДОНА БРАУНА
(2007-2010 рр.)**

Студентки 4 курсу БП/У групи
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальності 6.020302 Історія
Бондар Катерини Сергіївни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Кравченко Павло Миколайович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:

ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Зовнішньополітичне становище Великої Британії на початку XXI ст. Проблема Іраку	12
Розділ II. Американський вектор кабінету Гордона Брауна	37
Розділ III. Європейська політика Джеймса Гордона	55
Висновки	101
Список використаних джерел та літератури	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю вивчення сучасних політичних процесів з урахуванням трансформації моделі міжнародних відносин, посилення процесів глобалізації та впливу Об'єднаного Королівства на подальше розв'язання проблем світового масштабу. Зовнішня політика кабінету Гордона Брауна посідає особливе місце у британській історії, адже період 2007 – 2010 рр. відзначився пошуком найбільш оптимального варіанту подолання світової фінансової кризи 2008 – 2009 рр., формуванням проекту Конституції для європейських країн, необхідністю мінімізації протиріч на фоні воєнної кампанії в Іраку і дотримання курсу «п'яти економічних тестів», а також потребою трансформації «особливих відносин» зі США, враховуючи збалансованість зовнішньополітичних векторів американського та європейського спрямування.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень та насиченість інформаційних ресурсів, окремі питання щодо зовнішньополітичної стратегії кабінету Гордона Брауна залишаються відкритими через неоднозначність інтерпретації фактів, відсутність доступу до найбільш важливих документальних джерел, висвітлення окремих аспектів зовнішньої політики британського прем'єр-міністра та наявність значного обсягу несистематизованої інформації, а також відомостей провокативного характеру.

Об'єкт дослідження – зовнішньополітичне становище Великої Британії на початку XXI ст.

Предмет дослідження: зовнішня політика кабінету Гордона Брауна (2007 – 2010 рр.)

Хронологічні межі дослідження – 2007 – 2010 рр. – період перебування кабінету Г. Брауна при владі.

Історіографія питання. На сьогодні аналіз ключових проблем зовнішньополітичного курсу Джеймса Гордона порушено в працях таких

дослідників як: О. Громико та О. Ананьєва [12], Н. Капітонова [13], К. Федоров [15], М. Хмуляк [16], А. Олпорт та А. Шлезінгер [19], С. Лі [29], К. О'Доннел і Р. Уйтмен [31] та інші. Зважаючи на значний обсяг інформації, кожен із науковців обрав конкретний напрям зовнішньої політики Гордона Брауна або намагався надати інформацію в контексті загальної зовнішньополітичної ситуації. Наразі проблематика дослідження пов'язана із обмеженим доступом до джерел або вилученням окремих сторінок та розділів праць, створених авторами іноземного походження. З іншого боку, можливості використання ЗМІ надають змогу проаналізувати ставлення до конкретної особистості, залежно від суспільних тенденцій та міжнародного становища загалом, хоча в такому випадку досить важко визначити об'єктивність інформації. Не менш важливе значення належить працям прогностичного характеру, які відображають специфіку поглядів щодо очікуваних результатів діяльності конкретного політика, однак, надмірне використання літератури такого змісту не надає можливості сформулювати висновки щодо політичної стратегії певного діяча.

Повертаючись до зазначених праць, варто зупинитися на монографії під редакцією О. Громико та О. Ананьєвої «Дилеммы Британии: поиск путей развития» [12], спрямованої на аналіз внутрішньо- та зовнішньополітичного вектору Об'єднаного Королівства в умовах побудови сучасної моделі міжнародних відносин. Автори праці приділяють значну увагу Г. Брауну як діячеві внутрішньополітичного спрямування, тому перебування політика на посту прем'єр-міністра Великої Британії певною мірою опущено, а діяльність Джеймса Гордона розглядається в контексті міжнародної ситуації із дотриманням хронологічного порядку основних подій. Цінність праці полягає не лише у насиченості фактичного матеріалу, а й у розгляді причинно-наслідкових зв'язків із застосуванням ретроспективного аналізу. Автори монографії прагнуть надати цілісну картину для оцінки основних векторів Об'єднаного Королівства, зупиняючись на відносинах Великої Британії зі США, з європейськими партнерами, з країнами Співдружності та

з державами близькосхідного регіону. Не менш важливою складовою є виокремлення основних тенденцій побудови зовнішньополітичного вектору Британії, серед яких відзначили «економізацію» зовнішньої політики, яка також була властивою для Г. Брауна, хоча опис його діяльності у сфері міжнародних відносин розглянуто у контексті основних подій без особливого виокремлення цієї особистості.

Значний внесок у дослідження зовнішньої політики Об'єднаного Королівства під час прем'єрства кабінету Гордона Брауна здійснила Н. Капітонова [13], адже вона присвятила основну увагу не лише цій особистості, а й ключовим аспектам зовнішньої політики лейбористського уряду напередодні виборів 2010 р., зазначаючи про вплив іракської воєнної кампанії на ставлення електорату до прем'єр-міністра. Для ознайомлення читачів із постаттю Г. Брауна науковець зосередилася на специфіці політичної діяльності очільника лейбористів задовго до вступу на пост прем'єр-міністра, виокремлюючи проблеми взаємовідносин із Т. Блером. Зокрема, у статті «Кто Вы, мистер Браун?» Н. Капітонова акцентувала увагу не лише на біографічних відомостях Джеймса Гордона, а й на внеску цієї постаті як «тіньового функціонера» до реформування Лейбористської партії, виокремлюючи прихований вплив Г. Брауна на зовнішньополітичну ситуацію шляхом застосування фінансово-економічних важелів. Між іншим, Н. Капітонова здійснила спробу спрогнозувати діяльність політика як очільника уряду, дотримуючись думки, що твердження про віддаленість Г. Брауна від проблем зовнішньої політики є хибним. Зокрема, дослідниця зупинилася на внеску Великої Британії у розв'язанні питань бідності та заборгованості країн третього світу, а також підкреслила, що саме Г. Браун є «архітектором та охоронцем» п'яти економічних умов приєднання держави до зони євро. З іншого боку, Н. Капітонова висловила думку щодо певного коригування зовнішньої політики, зазначивши, що проблема Іраку порушила авторитет уряду, тому ініціатива зменшення військового контингенту на Близькому Сході є найбільш вірогідною. Зазначалося й про наміри Джеймса

Гордона щодо реформування провідних міжнародних організацій: ООН, МВФ, Всесвітнього банку, НАТО, ЄС тощо. Прагнення до змін було пов'язано із тим, що застаріла система вже не була здатною відповідати викликам сучасності. У відносинах зі США прогнозувалося певне дистанціювання, хоча особливі відносини з Вашингтоном, на думку Н. Капітонової, залишатимуться для Г. Брауна пріоритетними.

У свою чергу, К. Федоров [15] зосередився на проблематиці зовнішньополітичного курсу Великої Британії під час прем'єрства Гордона Брауна, уникаючи прогнозування подальших кроків британського прем'єр-міністра. На думку К. Федорова, зміна лідера лейбористів у 2007 р. створила нову ситуацію для британської зовнішньої політики, адже розбіжності в межах внутрішньої політики були безпосередньо пов'язані із проблемами міждержавних відносин. Автор дійшов до висновку, що після вступу Г. Брауна на пост прем'єр-міністра британсько-американські відносини змінилися, хоча й залишалися досить міцними, перейшовши на стадію «формально-партнерського характеру». З іншого боку, політика Об'єднаного Королівства на міжнародній арені стала більш обережною та прагматичною, причому К. Федоров зазначав, що прихід Джеймса Гордона до влади на початку системної фінансової кризи не дозволив йому розкритися як політичному діячеві за межами країни. Спираючись на твердження аналітиків, К. Федоров зауважив, що численні кризові реалії сучасності не лише продемонстрували слабкі сторони кожної із країн, а й зняли з порядку денного питання з приводу доцільності британських претензій на лідерство в ЄС та на світовому рівні.

Під час вивчення проблеми зовнішньої політики Великої Британії протягом 2007 – 2010 рр. основна увага дослідників спрямована на з'ясування не лише загальних тенденцій, а й окремих аспектів цієї проблематики з метою розширеного вивчення та створення цілісного уявлення про систему міжнародних відносин. Зокрема, М. Хмуляк [16] звертає увагу на проблеми взаємовідносин США та Великої Британії з

приводу вирішення питання щодо Іраку та виведення британських військ. У статті йдеться про те, що беззаперечна підтримка Т. Блером політики США на Близькому Сході викликала непорозуміння як всередині, так і поза межами країни. На думку М. Хмуляк, британсько-американські відносини загострилися після приходу Г. Брауна до влади через дотримання курсу поступового зменшення кількості британського контингенту в Іраку. Значна увага приділена помилкам Т. Блера, діяльність якого вплинула на подальше становище Г. Брауна внаслідок розслідування з приводу незаконної інтервенції.

Незважаючи на обмеженість доступу до ресурсів, праці науковців іноземного походження надають можливість сформулювати відповідне враження щодо внутрішньополітичної ситуації Великої Британії та побачити основні тенденції зміни громадської думки з приводу кроків держави на міжнародному рівні. Безумовно, кожна праця має фактор суб'єктивізму, тому ставлення до отриманої інформації необхідно інтерпретувати із врахуванням цього чинника. Праця А. Олпорта та А. Шлезінгера «Modern World Leaders. Gordon Brown» [19] має біографічний характер, хоча автори також приділяють увагу проблемі побудови зовнішньополітичних відносин Об'єднаного Королівства. А. Олпорт та А. Шлезінгер порушили питання щодо значення постаті лідера в історичному процесі й зазначили про основні періоди діяльності та кар'єрного зростання Гордона Брауна. На сторінках «Modern World Leaders. Gordon Brown» вказано, що Г. Браун, прийшовши до влади, дав чітко зрозуміти, що термін перебування Великої Британії в Іраку перебуває на стадії завершення, враховуючи «непопулярність» воєнних дій на Близькому Сході та поширення терористичних актів всередині Об'єднаного Королівства. У праці наявні статистичні показники з приводу зменшення кількості британських збройних сил у межах близькосхідного регіону, згадано проблему Афганістану, а також труднощі побудови відносин із країнами-членами ЄС та Сполученими Штатами.

У праці С. Лі «Best for Britain? The Politics and Legacy of Gordon Brown» [29] значна увага також приділена особистості Гордона Брауна з виокремленням впливу рис характеру на внутрішньо- та зовнішньополітичні кроки прем'єр-міністра. Окремі розділи присвячено побудові відносин зі Сполученими Штатами та країнами Європи, зокрема, С. Лі зазначив про можливість використання процесу глобалізації на користь розвитку і трансформації міжнародних зв'язків із застосуванням економічних важелів. Розглядаючи європейський вектор британської політики, С. Лі повертається до витоків «п'яти економічних тестів» Г. Брауна та підкреслює вирішальний вплив економічних відносин у зовнішньополітичній сфері.

К. О'Доннел та Р. Уїтмен [31] порушили питання щодо взаємозв'язку постаті Г. Брауна із зовнішньополітичними пріоритетами. Значна увага приділена проблемі інтеграційних процесів та необхідності трансформації фінансово-економічних структур міжнародного значення. Підкреслювалася ініціатива прем'єр-міністра з приводу реформування бюджетної системи, торгівельної політики, механізму врегулювання структурних підрозділів установ міжнародного значення тощо. На думку авторів, Г. Браун міг стати незручним партнером для європейської спільноти, тому подальша перспектива його діяльності полягала у налагодженні компромісу та співпраці на міжнародному рівні. Незважаючи на численні звинувачення з приводу невизначеності або нерішучості Г. Брауна у сфері зовнішньої політики, К. О'Доннел та Р. Уїтмен зауважили, що прем'єр-міністр продемонстрував чіткий вектор та розвинув систему заходів для пристосування міжнародної системи управління до викликів глобалізації. Втім, необхідність дотримання компромісу розглядали як можливість відстоювати власні інтереси у зовнішньополітичній сфері, тому Г. Брауна іноді згадували як «прагматичного гравця». Врешті, науковці дійшли до висновку, що прогнозування подальшої стратегії Г. Брауна можливе щодо очевидних тенденцій, адже зовнішньополітичний вектор Джеймса Гордона не може повністю залежати від нього самого через вплив побічних факторів,

зокрема, йдеться про поглиблення фінансової кризи під час прем'єрства Г. Брауна та врахування суб'єктивних чинників, а саме – прихильників та опонентів британського прем'єр-міністра в Брюсселі та у межах Європи загалом.

Джерельна база дослідження переважно стосується промов самого Гордона Брауна та його партнерів на міжнародній арені [2,6,8], текстів міжнародних угод та проектів [1], а також документальних відомостей, які містять звітну інформацію щодо перебігу самітів та ухвалення рішень масштабного значення [4,5,9]. Використання джерел, пов'язаних з історією інших країн також є доцільним, оскільки деякі з них віддзеркалюють специфіку сприйняття зовнішньополітичної моделі Об'єднаного Королівства. Варто підкреслити, що звіти британського уряду [3, 10] містять переважно статистичні матеріали, які відображають досягнення на міжнародній арені. Втім, навіть джерела не завжди надають об'єктивну інформацію, адже проблемні питання часто опускаються або мінімізуються через врахування суспільного фактору, оскільки звітні матеріали є доступними для широкого загалу. Репрезентативність джерел та наявність фактора суб'єктивізму в літературі потребує критичного ставлення та комплексного підходу до отриманої інформації, тому дослідження спрямоване на висвітлення не лише загальних тенденцій діяльності британського уряду протягом 2007 – 2010 рр., а й здійснення аналізу ключових проблем з урахуванням суб'єктивного фактору та реакції світової спільноти.

Мета: визначити специфіку зовнішньополітичної діяльності кабінету Гордона Брауна в межах європейського та американського напрямів, акцентуючи увагу на проблемах міжнародного характеру 2007 – 2010 рр. Спираючись на мету дослідження, автор виокремила перелік завдань, спрямованих на висвітлення сутності наукової проблеми.

Завдання:

1. розглянути та проаналізувати вплив політичної діяльності Т. Блера на розвиток зовнішньополітичної стратегії кабінету Г. Брауна;

2. висвітлити основні проблеми британсько-американських відносин на фоні війни в Іраку;
3. визначити специфіку американського та європейського векторів Г. Брауна та проаналізувати розвиток відносин Великої Британії з країнами-членами ЄС, спираючись на дослідження ключових питань щодо налагодження міждержавних зв'язків;
4. з'ясувати становище Об'єднаного Королівства протягом 2007 – 2010 рр. у контексті проблем міжнародного характеру.

Методологічна основа дослідження передбачає використання наступних методів: описовий, аналіз, синтез, проблемно-хронологічний, порівняльний, статистичний.

Використання аналізу і синтезу надає можливість узагальнити та систематизувати інформацію у поєднанні з порівняльно-хронологічним методом. У свою чергу, порівняльний метод використано під час виокремлення загальних тенденцій розвитку зовнішньополітичної стратегії Гордона Брауна, порівняно із моделлю зовнішньої політики Т. Блера. Натомість, використання статистичного методу надає можливість продемонструвати динаміку кількісних показників під час пошуку шляхів розв'язання проблеми світової кризи 2008 – 2009 рр.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в інтерпретації фактів з урахуванням специфіки колювання громадської думки й реакції ЗМІ з приводу розв'язання проблем міжнародного характеру, а також у залученні широкого спектру документальних джерел та інформаційних ресурсів, які раніше не використовувалися під час дослідження зовнішньої політики кабінету Гордона Брауна.

Практичне значення дипломної роботи пов'язане із можливістю використання результатів дослідження під час розробки методичних матеріалів з курсу «Новітня історія країн Європи і Америки», а також підготовки матеріалів для проведення студентських наукових конференцій, доповідей, лекційних та семінарських занять.

Апробація результатів наукового дослідження: Бондар К. Проблема Іраку в зовнішній політиці Гордона Брауна / К. Бондар // Вісник студентського наукового товариства інституту історії, етнології і права – Вінниця, 2016. – Вип. XIV. – С. 304 – 312.

Результати апробації були реалізовані під час проведення студентської наукової конференції 2016 р.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Повний обсяг роботи складає 113 сторінок; список використаних джерел та літератури нараховує 85 позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

I. Опубліковані документи та матеріали

1. Лаакенская декларация «Будущее Европейского Союза» – 15 декабря 2001 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_924
2. Brown G. Partnership for the Ages / G. Brown [Electronic resource] – Available regime: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/29/AR2007072900862.html>
3. Global Security: UK – US relations. Sixth Report of Session 2009 – 2010 / House of Commons, Foreign Affairs Committee – London : The Stationery Office Limited, 2010. – 86 p.
4. Green D. What happened at the G20? Initial Analysis of the London Summit / D. Green – London : Oxfam GB, 2009. – 13 p.
5. Mix D. E. The United Kingdom and U.S.-UK Relations Analyst in European Affairs. CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress / D. E. Mix – 2013. – 15 p.
6. Prime minister's monthly press conference – live [Electronic resource] – Available regime: <http://www.theguardian.com/news/blog/2007/jul/23/primeministers5>
7. Public Papers of the President of the United States: Barack Obama, 2009. – United States : Government Printing Office, 2010. – 1084 p.
8. Speech given by the Chancellor of the Exchequer Gordon Brown at the Mansion House, London. Global Britain, Global Europe: a Presidency founded on Pro-European Realism [Electronic resource] – Available regime: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hmtreasury.gov.uk/newroom_and_speeches/press/2005/press_57_05.cfm

9. UK land operations in Iraq 2007. First Report of Session 2007 – 2008 / House of Commons, Defence Committee – London : The Stationery Office Limited, 2007. – 45 p.
10. UK/US Defence Trade Cooperation Treaty. Third Report of Session 2007 – 2008 / House of Commons, Defence Committee – London : The Stationery Office Limited, 2007. – 27 p.

ЛІТЕРАТУРА

II. Монографії, брошури, статті

11. Бабынина Л. О. Финансовые аспекты участия Великобритании в Евросоюзе / Л. О. Бабынина // Великобритания. Эпоха реформ – М. : Весь Мир, 2007. – 536 с.
12. Дилеммы Британии: поиск путей развития / Под ред. А. Громыко, Е. Ананьевой – М. : Весь Мир, 2014. – 480 с.
13. Капитонова Н. К. Кто Вы, мистер Браун? / Н. К. Капитонова // Современная Европа – 2007. – № 4. – С. 5 – 23.
14. Сембинов М. К. Альтернативы внешней политики Великобритании в современных условиях / М. К. Сембинов // Ярославский педагогический вестник – 2013. – № 1. – С. 137 – 140.
15. Фёдоров К. К вопросу о внешнеполитическом курсе Великобритании в период премьерства Гордона Брауна / К. Фёдоров // Власть – 2012. – № 4. – С. 161 – 164.
16. Хмуляк М. В. Британсько-американські протиріччя щодо політики в Іраці з приходом до влади уряду Г. Брауна / М. В. Хмуляк // Сумський історико-архівний журнал – 2011. – № XII – XIII. – С. 166 – 173.
17. Черінько І. П. Велика Британія і розширення ЄС – 2004 / І. П. Черінько // Наука. Релігія. Суспільство – К., 2009. – № 3. – С. 77 – 82.
18. Черінько І. П. Політика лейбористського уряду Великої Британії щодо розширення Європейського Союзу 2004 р. / І. П. Черінько // Сучасна

- українська політика. Політики і політологи про неї – К. : Український центр політичного менеджменту, 2009. – Вип. 17. – С. 304 – 311.
19. Allport A. *Modern World Leaders. Gordon Brown / A. Allport, A. Schlesinger* – New York : Infobase Publishing, 2009. – 120 p.
20. Baker D. *Britain and the Crisis of the European Union / D. Baker, P. Schnapper* – London : Palgrave MacMillan, 2015. – 240 p.
21. Bastasin C. *Saving Europe: How National Politics Nearly Destroyed the Euro / C. Bastasin* – Washington : Brookings Institution Press, 2012. – 400 p.
22. Curtis M. *The Great Deception. Anglo-American Power and World Order / M. Curtis* – London : Pluto Press, 1998. – 260 p.
23. *Developments in British Politics / Edited by R. Heffernan, P. Cowley, C. Hay* – Basingstoke : Palgrave MacMillan, 2011. – 368 p.
24. DiMaggio A. *When Media Goes to War: Hegemonic Discourse, Public Opinion, and the Limits of Dissent / A. DiMaggio* – New York : Monthly Review Press, 2010. – 145 p.
25. Dumbrell J. *A Special Relationship. Anglo-American Relations in the Cold War and After. / J. Dumbrell* – London, 2001. – 272 p.
26. Jones B. *British foreign and defence policy / B. Jones, Ph. Norton* – London, 2010. – Ed. 7. – 720 p.
27. Jones B. *Politics UK / B. Jones, Ph. Norton* – London: Pearson, 2010. – Ed. 7. – 660 p.
28. *Leading to the 2003 Iraq war: the global media debate / Edited by Alexander G. Nikolaev, E. A. Hakanen* – USA, 2006. – 250 p.
29. Lee S. *Best for Britain? The Politics and Legacy of Gordon Brown / S. Lee* – Oxford : Oneworld Publications, 2008. – 301 p.
30. Meyer C. *DC Confidential: The Controversial Memoirs of Britain's Ambassador to the U. S. at the Time of 9/11 and the Run-up to the Iraq War / C. Meyer* – London : Weidenfeld & Nicolson, 2005. – 301 p.

31. O'Donnell C. M. European policy under Gordon Brown: perspectives on a future prime minister / C. M. O'Donnell, R. G. Whitman // International Affairs – March 2007. – Vol. 83. – No 2. – P. 253 – 272.
32. Potton E. The euro: background to the five economic tests / E. Potton, A. Mellows – London, 2003. – 41 p.
33. Runder M. Britain Betwixt and Between: UK SIGINT Alliance Strategy's Transatlantic and European Connections / M. Runder // Intelligence and National Security – Vol. 19 – No. 4. – P. 571 – 609.
34. Self R. British Foreign and Defence Policy Since 1945: Challenges and Dilemmas in a Changing World / R. Self – Basingstoke : Palgrave MacMillan, 2010. – 352 p.
35. The Foreign Policy Discourse in the United Kingdom and the United States in the «New World Order» / Edited by L. Maguire, C. Berberi, F. Ramdani, M. Azuelos, L. Berger, P. Schnapper, A. Lane, J. Roper, J. Bergeron, J. Bourdin, B. Carine, J. Roper – Cambridge : Cambridge Scholars Publishing, 2009. – 340 p.

IV. Интернет-ресурсы

36. Браун: «Решение по базовому договору ЕС нужно принимать в парламенте» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://izvestia.ru/news/407008>
37. Великобритания ратифицировала Лиссабонский договор. 19 июня 2008 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://news.tut.by/world/111324.html>.
38. Гордон Браун объяснился в любви США [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.easttime.ru/news/2/11/274.html>
39. Готова ли Великобритания принять евро? Пять тестов Гордона Брауна [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.fxeuroclub.ru/news-archive/01/09/5/146402/>

40. Громыко А. Внешняя политика Великобритании: от империи к «осевой державе» [Электронный ресурс] / А. Громыко – Режим доступа: <http://polit.ru/article/2005/05/17/britain/>
41. Кавешников Н. Ю. Лиссабонский договор и его последствия для развития ЕС [Электронный ресурс] / Н. Ю. Кавешников – Режим доступа: <http://www.docme.ru/doc/632958/lissabonskij-dogovor-i-ego-posledstviya-dlya-razvitiya-es>
42. Кашкин С. Ю. Лиссабонский договор – новый этап развития права Европейского Союза [Электронный ресурс] / С. Ю. Кашкин // Право в современном мире – Режим доступа: [lissabonskiy-dogovor-novyy-etap-razvitiya-prava-evropeyskogo-soyuza.pdf](http://www.docme.ru/doc/632958/lissabonskiy-dogovor-novyy-etap-razvitiya-prava-evropeyskogo-soyuza.pdf)
43. Мировые лидеры поздравили Барака Обаму с победой [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=221052>
44. Огляд зовнішньополітичних подій у Великобританії (третій квартал 2009 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/gbi/2352.html
45. Саміт «Великої двадцятки» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/econ_spivirob/gbi/556.html
46. Терентьев А. Гордон Браун: моралист у власти [Электронный ресурс] / А. Терентьев – Режим доступа: http://www.globalaffairs.ru/number/n_9215
47. Areas of operation. Falkland islands [Electronic resource] – Available regime: <http://www.rockhopperexploration.co.uk/rockhopper/operations.ht>
48. Barack Obama snubs Gordon Brown over private talks [Electronic resource] – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2009/sep/23/barack-obama-gordon-brown-talks>
49. Borger J. Sarkozy hopes talks with Brown will cement Anglo-French alliance to steer EU policy [Electronic resource] / J. Borger – Available regime: <http://www.theguardian.com/world/2008/mar/20/france.eu>

50. Bradford C. I. The April 2009 London G – 20 Summit in Retrospect [Electronic resource] / C. I. Bradford, J. F. Linn A. Sparrow – Available regime: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2010/04/05-g20-summit-linn>
51. Brown and Merkel insist G-20 will deliver [Electronic resource] – Available regime: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brown-and-merkel-insist-g-20-will-deliver-1645128.html>
52. Brown pledge on Darfur peace trip [Electronic resource] – Available regime: <http://www.standard.co.uk/newsheadlines/brown-pledge-on-darfur-peace-trip-6599421.html>
53. Chrisafis A. Sarkozy and Brown plan Darfur trip and press for UN force [Electronic resource] / A. Chrisafis, E. MacAskill – Available regime: <http://www.theguardian.com/world/2007/jul/21/france.sudan>
54. Connolly K. Gordon Brown and Angela Merkel present united front on global downturn [Electronic resource] / K. Connolly – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2009/jan/15/gordonbrown-economy>
55. Douglas Alexander. Opinion [Electronic resource] – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/opinion/>
56. EU Treaty bill clears the Commons [Electronic resource] – Available regime: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7290871.stm.
57. European choices for Gordon Brown [Electronic resource] – Available regime: <https://www.euractiv.com/section/uk-europe/opinion/european-choices-for-gordon-brown/>
58. Freedman L. The British experience in Iraq [Electronic resource] / L. Freedman – Available regime: <http://postwarwatch.com/2012/04/17/sir-lawrence-freedman-the-british-experience-in-iraq/>
59. Gardiner N. Lisbon Treaty: Gordon Brown Surrenders Britain's Sovereignty [Electronic resource] / N. Gardiner, S. McNamara – Available regime: <http://www.heritage.org/research/reports/2008/03/the-eu-lisbon-treaty-gordon-brown-surrenders-britains-sovereignty>

60. Gordon Brown and Eurozone [Electronic resource] – Available regime: <http://www.independent.co.uk/search/site/%2520Gordon%2520Brown%2520about%2520eurozone>
61. Gordon Brown and the Constitution [Electronic resource] // Monitor. The Constitution Unit Newsletter – September 2007. – Issue 37 – Available regime: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/publications/tabs/monitor-newsletter/monitor-37>
62. Gordon Brown, Euro-sceptic prime minister? [Electronic resource] / Translated by A. Burgess – Available regime: <http://www.cafebabel.co.uk/politics/article/gordon-brown-euro-sceptic-prime-minister.html>
63. Hopkin J. New Labour, economic reform and European social model [Electronic resource] / J. Hopkin, D. Wincott – Available regime: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fprints.lse.ac.uk%2F645%2F1%2Fhopkinwincott2005.pdf&name=hopkinwincott2005.pdf&lang=en&c=57544b3e55f8&page=1>
64. Iraq profile – overview [Electronic resource] – Available regime: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14544541>
65. Issue Guide: Britain and the Global Financial Crisis [Electronic resource] – Available regime: <http://www.cfr.org/world/issue-guide-britain-global-financial-crisis/p19516>
66. Kickert W. Session 1: Managing the Fiscal Crisis in Britain, Germany and The Netherlands [Electronic resource] / W. Kickert – Available regime: <https://publicmanagement.wordpress.com/2011/05/03/session-1-managing-the-fiscal-crisis-in-britain-germany-and-the-netherlands-walter-kickert/>
67. Kirkup J. EU referendum: Gordon Brown urged to kill off Lisbon Treaty after «no» vote in Ireland [Electronic resource] / J. Kirkup, T. Peterkin – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/2124969/EU->

[referendum-Gordon-Brown-urged-to-kill-off-Lisbon-Treaty-after-no-vote-in-Ireland.html](#)

68. Loppert S. Bush, Brown and verdict of historians [Electronic resource] / S. Loppert // The Guardian – 18 June 2008. – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2008/jun/18/iraq.gordonbrown>
69. Miles O. Last exit from Basra [Electronic resource] / O. Miles – Available regime: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2008/jul/18/iraq.barackobama>
70. MPs consider fallout from EU vote [Electronic resource] – Available regime: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7277644.stm.
71. Mulholland H. Nicolas Sarkozy and Gordon Brown hail «entente formidable» [Electronic resource] / H. Mulholland – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2010/mar/12/nicolas-sarkozy-gordon-brown-entente-formidable>
72. Pierce A. Gordon Brown hails new era of British and French co-operation [Electronic resource] / A. Pierce, B. Malkin – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1583040/Gordon-Brown-hails-new-era-of-British-and-French-co-operation.html>
73. Porter A. Barack Obama rebuffs Gordon Brown as «special relationships» sinks to new low [Electronic resource] / A. Porter – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/gordon-brown/6224813/Barack-Obama-rebuffs-Gordon-Brown-as-special-relationship-sinks-to-new-low.html>
74. Reynolds P. Will Brown change UK foreign policy [Electronic resource] / P. Reynolds – Available regime: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6234592.stm
75. Sparrow A. Special relationship as strong as ever, Obama tells Brown [Electronic resource] / A. Sparrow – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2009/mar/03/obama-brown-special-relationship>

76. Speech not critical of US – Brown has denied claims a speech by a Cabinet minister was critical of US foreign policy [Electronic resource] – Available regime: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6899222.stm;
77. The Financial Times – 19 Jan. 2007 [Electronic resource] – Available regime: <http://search.ft.com/search?queryText=January+2007>
78. The Guardian – 20 February 2008 [Electronic resource] – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/gordon-brown>
79. The Guardian – 3 November 2009 [Electronic resource] – Available regime: <http://www.theguardian.com/politics/2009/nov/04/gordon-brown-speeches>
80. Tompson C. MoD investigates brutality claims against British soldiers in Basra [Electronic resource] / C. Tompson – Available regime: <http://www.theguardian.com/uk/2008/dec/11/ministry-defence-brutality-soldiers-iraq>
81. Traynor I. Gordon Brown rejects German call to make changes to Lisbon treaty [Electronic resource] / I. Traynor – Available regime: <http://www.theguardian.com/world/2010/mar/26/brown-merkel-lisbon-treaty>
82. US and UK «no longer inseparable» [Electronic resource] – Available regime: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6898587.stm 4
83. Walker T. Nicolas Sarkozy's entente cordiale with David Cameron [Electronic resource] / T. Walker – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/6841149/Nicolas-Sarkozys-entente-cordiale-with-David-Cameron.html>
84. Wilson G. Brown ally hints at new UK relations with US [Electronic resource] / G. Wilson – Available regime: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1557371/Brown-ally-hints-at-new-UK-relations-with-US.html>
85. Wintour P. Britain and France to take nuclear power to the world [Electronic resource] / P. Wintour – Available regime:

<http://www.theguardian.com/environment/2008/mar/22/nuclearpower.energy1>